lerin hacir altına alınması (en-Nisâ 4/5), mallarının kendilerinin ve kamunun yararına çalıştırılarak çoğaltılması yoluna gidilmesi istenmektedir (Muhammed el-Behiy, s. 277-279). Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelîler ile Hanefîler'den Sâhibeyn'e göre malını israf etmeyi alışkanlık haline getiren sefih hacir altına alınır. İmam Ebû Hanîfe ise mükellefin israf sebebiyle hacrini uygun görmemektedir. Abdurrahman el-Cezîrî, Hanefîler'e göre sefihin hacrini gerektiren israfın, akıl ve dinin onaylamadığı eğlence türleri ve kumar yanında kişinin malî imkânlarını tüketen hayır işlerine yapılan harcamaları da kapsadığını söylemektedir.

Günümüzde özellikle beşerî ve maddî kaynak ve imkânların kullanımındaki savurganlığı ifade eden israfın kapsamının belirlenmesinde inanç, örf âdet, tutum, tercih ve alışkanlıkların rolü vardır. İsrafı belirleyen kıstas dinî, millî, içtimaî, ailevî, meslekî temel rollerin hakkıyla ifası için ruhen, aklen ve bedenen ihtiyaç duyulan şeylerin tatminine yönelik kaynak istihdamı ve harcamalarda din, akıl ve örfün belirlediği sınırın aşılması olarak düşünülebilir. İslâmî anlayışa göre beşerî ihtiyaçlar sınırlıdır; arzu ve ihtiraslar ise sınırsız olup salt nefsanî arzuların tatmini için yapılan aşırı tüketim israftır. İsraf yasağı temeli üzerinde oluşan İslâmî üretim tarzı vatandaşların gıda, barınak, giyecek, eğitim, sağlık, güvenlik, ulaşım, haberleşme gibi ihtiyaçlarını karşılamayı hedefler. Üretimi yönlendiren şey fert ve kamu yararıyla kayıtlı olan tüketimdir. İslâm'da hedef insanın kemâlidir; buna ise tüketmekle değil daha erdemli olmakla ulaşılır; erdemle tasarruf arasında olumlu bir ilişki bulunduğu muhakkaktır.

Birçok Batılı iktisatçı ve din adamının da kabul ettiği gibi lükse yönelik harcamalar, bir kısım kaynakların zorunlu tüketim maddelerinin üretimi yerine lüks mâmul ve hizmetlerin üretiminde kullanılmasına yol açar. Böylece arzı azalan temel malların fiyatları artar; gelir dağılımı, bunların tüketimine daha fazla harcama yapmak zorunda kalan gelir seviyesi düşük kişilerin aleyhine bozulur. Bu tür maddelerin arzı ithalâta ya da sermaye yoğun üretime dayalı olursa işsizlikte artış olur ki âtıl emek de bir başka israftır. Lüks tüketimin yaygınlaşma temayülü göstermesi bir yandan savurganlığı daha da arttırırken öte yandan sosyal dengeyi bozar. Ayrıca lüks tüketim dışa bağımlı bir ekonomide ithalât artışına, döviz kaybına, dış ticaret ve ödemeler dengesinin açık vermesine, dış borçlanmaya, devalüasyona, yerli üretimin sıkıntıya düşmesine ve enflasyonist baskılara yol açar (Arslan, s. 40-41). Diğer taraftan müsriflerin lüks tüketim alışkanlığı, imkânı kıt olanlarda öfke ve kıskançlık doğurarak sosyal huzursuzluklara sebep olabilir.

Endüstri devrimiyle birlikte doğan ekonomi bilimi, insanların sınırsız ihtiyaçlarının kıt kaynaklar tarafından âzami şekilde tatmin edilmesinin yollarını araştırır. Endüstri toplumu, sürekli yenileri icat edilen ürünlerin talebini arttırabilmek için ihtiyaçların Allah tarafından şekillendirildiği inancını ortadan kaldırmıştır (Illich, s. 93). Tasarrufun bir erdem sayıldığı XIX. yüzyılın aksine XX. yüzyılın ana meziyeti tüketimdir. Çağdaş kapitalist sistemde üretim tüketimi yönlendirir. Aşırı derecede masraflı ve gereksiz ambalajlama, pazarlama, reklam ve moda faaliyetleriyle tüketim sürekli olarak kamçılanır. Aşırı tüketim bir yandan doğal kaynakların israfına yol açarken öte yandan çevre kirliliğine sebep olur.

Milletler, ferdî israf sebebiyle olmasa bile kamu sektöründeki israf ve kötü yönetim yüzünden yoksullaşabilir. Bundan dolayı devlet gelirleri lüks kamu harcamaları, aşırı kadrolaşma veya karşılıksız yüksek ücretlerle israf edilmemelidir. Tasarruflar, müsriflerin lüks tüketim mallarına duydukları isteğin tatminine harcanır ve sermaye miktarını arttırmak için kullanılmazsa iktisadî gelişmeyi engeller. Çünkü sermaye tasarrufla artar, israf ve kötü kullanımla da azalır. Ülke gelirinin önemli bir kısmı üretken olmayan kesimlere tahsis edilirse gerçek üreticilerin geçimi zorlaşır. İnsan, elindeki her türlü imkânı meşruiyet sınırları içinde kullanmakla sorumludur. Bu husus âhirette kişinin zaman, servet, işgücü ve ilim gibi kaynakları nasıl kullandığından sorguya çekileceğini bildiren hadiste de açıklanmaktadır (Tirmizî, "Ḳıyâmet", 1).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, II, 361-362; *Lisânü'l-ʿArab*, "srf" md.; *et-Taʿrîfât*, "isrâf" md.; Wensinck, *el-Muʿcem*, "srf" md.; M. F. Abdülbâkī, *el-Muʿcem*, "srf" md.; Buhârî, "Vuḍûʾ", 1, "Zekât", 4, 18, "Libâs", 1, "Veṣâyâ", 2, 9; Müslim, "Veṣâyâ", 7-8; Ebû Dâvûd, "Zekât", 39, "Veṣâyâ", 8; Tirmizî, "Ḳıyâmet", 1; "Menâḳıb", 13; Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, *el-Kesb* (nşr. Süheyl Zekkâr), Beyrut 1417/1997, s. 86-93; Kindî, *Resâʾil*, II, 278; İbn Ebü'd-Dünyâ, *Işlâḥu'l-mâl* (nşr. Mustafa Müflih Kudât), Mansûre 1410/1990, s. 301-341; Taberî, *Câmiʿu'l-beyân*, XV, 72-73; Mâverdî, *Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn*, Beyrut 1978, s. 187-191; Râġıb el-İsfahânî, *eẕ-Ẕerîʿa ilâ mekârimi'ş-şerîʿa*, Beyrut 1400/1980, s. 289-291; Gazzâlî, *İḥyâʾ*, III, 259-260; a.mlf., *Mîzânü'l-ʿamel*, Kahire 1328, s. 65-67; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, *Aḥkâmü'l-Ḳurʾân* (nşr. Ali M. el-Bicâvî), Kahire 1394/1974, I, 323; Tabersî, *Mecmaʿu'l-beyân fî tefsîri'l-Ḳurʾân* (nşr. Hâşim Mahallâtî – Fazlullah et-Tabâtabâî), Beyrut 1406/1986, III, 15, 290; IV, 578-579, 638; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîḥu'l-ġayb*, IX, 28, 190; XIII, 214-215; XIV, 62; XX, 193-195; Nevevî, *Şerḥu Müslim*, XVII, 72; İbnü'l-Lahhâm, *el-İḫtiyârâtü'l-fıḳhiyye min fetâvâ Şeyḫi'l-İslâm İbn Teymiyye* (nşr. M. Hâmid el-Fıkī), Beyrut 1369, s. 137; Süyûtî, *el-Eşbâh ve'n-neẓâʾir* (nşr. Muhammed el-Muʿtasım-Billâh el-Bağdâdî), Beyrut 1407/1987, s. 176; Şevkânî, *Fetḥu'l-ḳadîr*, Beyrut 1412/1991, I, 35; IV, 101; T. Izutsu, *The Structure of the Ethical Terms in the Koran*, Tokyo 1959, s. 164-167; Cezîrî, *el-Meẕâhibü'l-erbaʿa*, II, 367; Muhammed el-Behiy, *Kur'an ve Toplum* (trc. M. Beşir Eryarsoy), İstanbul 1986, s. 274-280; Ivan Illich, *Tüketim Köleliği* (trc. Mesut Karaşahan), İstanbul 1990, s. 93; Hüseyin Arslan, *İslâm'da Tüketici Hakları*, İstanbul 1994, s. 40-41; İbrâhim b. Abdullah es-Semmârî, "el-İsrâf fi'l-mecâli'l-bîʾî ve mevḳıfü'l-İslâm minh", *Risâletü'l-Ḫalîci'l-ʿArabî*, sy. 55, Riyad 1416/1995, s. 69-103; "İsrâf", *Mv.F*, IV, 176-194; "İsrâf", *Mv.Fİ*, VIII, 216-233.

 CENGİZ KALLEK

İSRÂFİL

(إسرافيل)

Dört büyük melekten biri olup kıyamet gününde sûra üflemekle görevlidir.

Kaynaklarda kelimenin menşeine dair kesin bilgi bulunmamakla birlikte İbrânîce'den Arapça'ya girdiği kabul edilir. Kur'ân-ı Kerîm'de bu meleğin adı geçmemekte, ancak yapacağı görevden söz edilmektedir. İsrâfîl'in "Allah'ın kulu" (abdullah) veya "rahmânın kulu" (abdurrahman) mânalarına geldiğini bildiren bazı rivayetler bulunmaktadır (Buhârî, "Tefsîr", 2/6; krş. Süyûtî, *el-Ḥabâʾik fi aḫbâri'l-melâʾik*, s. 33). Bundan hareketle İsrâfîl'in İbrânîce'de "kul" anlamındaki **isrâf** (**serâf**) ile "tanrı" anlamındaki **îl** (**el**) kelimelerinden oluşan bir isim olabileceği düşünülmüştür (*Tâcü'l-ʿarûs*, "srf" md.; *Kāmus Tercümesi*, III, 615; Lane, *Lexicon*, IV, 1350). Özellikle Sâmî diller arasındaki geçişler esnasında kelimelerde meydana gelen değişmelere dikkat çeken Batılı araştırmacılar, İsrâfîl'in Eski Ahid'de bir melek grubunu ifade etmek üzere kullanılan **serâfîm** kelimesinden türetildiği kanaatindedir (*İA*, V/2, s. 1127; *EI²* [İng.], IV, 211). Dinler tarihiyle ilgili etimolojik sözlüklerde Asurca'da **šarâpu**, Ârâmîce'de **sref** kelimeleriyle karşılandığı kaydedilen serâfîm lafzının İbrânîce'de "yok etmek, ya-

kıp yıkmak, tasfiye etmek" gibi mânalar taşıyan bir kökle bağlantılı olan serâf kelimesinin çoğulu olduğu kaydedilir (Brown, s. 976). Eski Ahid'de yer alan bazı bilgilerle (İşaya, 6/2-7) İsrâfil'in, Hz. Peygamber'e nübüvvetinin ilk yıllarında Cebrâil'den önce refakat edip bir bakıma onu vahye muhatap olmaya hazır hale getirdiğini bildiren rivayet (Süyûtî, *el-İtkān*, I, 129; a.mlf., *el-Ḥabâ'ik fî aḫbâri'l-melâ'ik*, s. 36) arasında benzerlik bulunduğu da ileri sürülmüştür (*İA*, V/2, s. 1128; *EI*² [İng.], IV, 211).

Kıyametin kopmasından bahseden âyetler, evrende büyük bir kozmik değişime sebep olacak bu hadisenin sûra ilk üflenilmesiyle başlayacağını, ikinci üfleniŞle de herkesin diriltilip mahşere gitmeye hazır duruma getirileceğini ifade eder (en-Neml 27/87; ez-Zümer 39/68). Bu tür beyanlarda yer alan "üfleme" görevini ifa edecek ve insanları hesap meydanına çağıracak olan meleğin (Kāf 50/41; el-Kamer 54/6-8) İsrâfil olduğu hususunda İslâm âlimleri görüş birliği içindedir (İbn Kesîr, III, 276-278; V, 166, 309, 488-489; VII, 106-108, 388, 451; VIII, 238-239, 328). Bundan dolayı Kur'ân-ı Kerîm'de "sûr" ve "nâkūr"dan bahsedilen her âyette zımnen bunları üflemekle görevli olan İsrâfil'den de söz edildiği söylenebilir.

Hadislerde adı açıkça zikredilen İsrâfil (Müslim, "Ṣalâtü'l-müsâfirîn", 200; İbn Mâce, "İḳāme", 180; Tirmizî, "Da'avât", 31; Nesâî, "Sehiv", 88, "Ḳıyâmü'l-leyl", 12, "İsti'âẕe", 56) kıyamet gününde yapacağı görev açısından tanımlanarak "melekü's-sûr" (Süyûtî, *el-Ḥabâ'ik fî aḫbâri'l-melâ'ik*, s. 33-35), "sâhibü's-sûr" (İbn Mâce, "Zühd", 33; Ebû Dâvûd, "Ḥurûf", 1) ve "sâhibü'l-karn" (Tirmizî, "Ḳıyâmet", 8, "Tefsîr", 39/7) diye nitelendirilmiştir. Bu rivayetlere göre İsrâfil, Allah'ın "üfle!" emrini beklemektedir (*Müsned*, III, 73). Görevini yaparken sağında Cebrâil, solunda da Mîkâil bulunacaktır (Ebû Dâvûd, "Ḥurûf", 1; Süyûtî, *a.g.e.*, s. 33). Bazı hadis şerhlerinde yer alan bilgilere göre İsrâfil'in levh-i mahfûzla ilgili görevleri de bulunmaktadır (Mahmûd Muhammed es-Sübkî, V, 178). Hz. İbrâhim'i ziyaret edip bir çocuğunun olacağını müjdeleyen (ez-Zâriyât 51/24-30), Lût peygambere insan sûretinde görünüp kavminin cezalandırılacağını bildiren (Hûd 11/69-82) melek grubu içinde İsrâfil'in de yer aldığı (Elmalılı, IV, 2800; VI, 4536; VIII, 5326), ayrıca onun arşı taşıyan meleklerden biri olduğu da kaydedilmektedir (Süyûtî, *el-Ḥabâ'ik fî aḫbâri'l-melâ'ik*, s. 34).

BİBLİYOGRAFYA :

Tâcü'l-'arûs, "srf" md.; *Kāmus Tercümesi*, III, 615; Lane, *Lexicon*, IV, 1350; F. Brown, *A Hebrew and English Lexicon of Old Testament*, Oxford 1951, s. 976; *Müsned*, I, 147; II, 192; III, 73; VI, 61, 156; Dârimî, "Ṣalât", 84; Buhârî, "Tefsîr", 2/6, "Enbiyâ'", 35; Müslim, "Feżâ'il", 159, "Ṣalâtü'l-müsâfirîn", 200; İbn Mâce, "Zühd", 33, "İḳāme", 180; Ebû Dâvûd, "Ḥurûf", 1; Tirmizî, "Ḳıyâmet", 8, "Tefsîr", 39/7, "Da'avât", 31; Nesâî, "Sehiv", 88, "Ḳıyâmü'l-leyl", 12, "İsti'âẕe", 56; Fahreddin er-Râzî, *el-Meṭâlibü'l-'âliye mine'l-'ilmi'l-ilâhî* (nşr. Ahmed Hicâzî es-Sekkā), Beyrut 1407/1987, VI, 399-400; Nevevî, *Şerḥu Müslim*, VI, 56-57; Zekeriyyâ b. Muhammed el-Kazvînî, *'Acâ'ibü'l-maḫlûḳāt*, Beyrut, ts. (Dârü'ş-şarki'l-Arabî), s. 57; İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Ḳur'ân*, III, 276-278; V, 166, 309, 488-489; VII, 106-108, 388, 451; VIII, 238-239, 328; Süyûtî, *el-İtkān*, I, 129-130; a.mlf., *el-Ḥabâ'ik fî aḫbâri'l-melâ'ik* (nşr. Ebû Hâcer Muhammed es-Saîd b. Besyûnî Zağlûl), Beyrut 1405/1985, s. 31-37; Mahmûd Muhammed es-Sübkî, *el-Menhelü'l-'aẕbü'l-mevrûd*, Kahire 1394/1974, V, 178; Elmalılı, *Hak Dini*, I, 307; IV, 2800; V, 3707-3708; VI, 4523-4527, 4536; VII, 4640; VIII, 5326; M. Eliade, *Histoire des croyances et des idées religieuses*, Paris 1978, II, 163-166; "Testament d'Abraham", *La Bible écrits intertestamentaires* (ed. Francis Schmidt), Paris 1987, s. 1678; Lütfullah Cebeci, *Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Melekler*, Kayseri 1989, s. 79-80; a.mlf., *Kur'ân'a Göre Melek, Cin, Şeytan*, İstanbul 1998, s. 114-118; Ali Erbaş, *Melekler Âlemi*, İstanbul 1998, s. 267-269; A. J. Wensinck, "İsrâfil", İA, V/2, s. 1127-1128; a.mlf., "Isrāfil", *EI*² (İng.), IV, 211.

LÜTFULLAH CEBECİ

İSRAİL

Akdeniz'in güneydoğu kıyılarında bulunan yahudi devleti.

Filistin adıyla bilinen ve Mûsevîler'ce "arz-ı mev'ûd" sayılan topraklarda, milletlerarası yahudi örgütlerinin uzun ve mücadeleli politikası sonucu 1948 yılında kurulmuştur; resmî adı Medinat Yisrael, resmî dili İbrânîce ve Arapça'dır. Sınırları ve buna bağlı olarak yüzölçümü, kuruluşundan bu yana üç yönden etrafını çevreleyen Arap ülkeleriyle yaptığı dört savaş neticesinde büyük değişikliklere uğradı. 1947'de Birleşmiş Milletler tarafından, İngiliz mandasındaki Filistin topraklarının yaklaşık yarısı ile güneydeki Necef çölünün Akabe körfezi kıyılarına kadar uzanan büyük bir kısmının kurulacak yahudi devletine verilmesi planlanmıştı. İngilizler'in çekilmesi ve İsrail Devleti'nin ilânı üzerine (14 Mayıs 1948) başlayan savaş sonunda Batı Şeria toprakları, Kudüs şehrinin doğu yarısı ile Nablus, Halîl ve Gazze Şeridi dışında Filistin'in hemen tamamı İsrail'in eline geçti (1949). 1956, 1967 ve 1973 savaşlarında ise bütün Sînâ yarımadası ile Batı Şeria toprakları, Suriye'nin Golan tepeleri yöresi ve Kudüs şehrinin tamamı işgal edildi. Daha sonraki yıllarda meydana gelen siyasî gelişmeler neticesinde Sînâ yarımadası Mısır'a iade edildi. Eriha bölgesi ve Gazze Şeridi'ne de Filistin Devleti'nin kontrolünde özerklik verildi.

1967 savaşından sonra işgal edilen topraklar İsrail Devleti'nin bir parçası olarak sayılmaz; bu tarihten önceki sınırlar içinde yüzölçümü 20.700 km²'dir ve bunun 445 km²'si göllerle kaplıdır. Bu rakam fiilen İsrail kontrolündeki 5678 km² Batı Şeria, 1150 km² Golan tepeleri ve 373 km² Gazze Şeridi topraklarıyla birlikte 27.900 km²'yi bulur. 1983 sayımında ülke nüfusu 3.349.997 kişi idi. Bu rakam 1993 yılında 5 milyonu aştı. 1998'de nüfus 5.740.000 oldu. Toplam nüfusun % 80,5'ini yahudiler, % 14,6'sını müslümanlar oluşturur; ayrıca % 3,2'si hıristiyan ve % 1,7'si Dürzî'dir. 1980 yılına kadar Tel Aviv olan hükümet merkezi bu tarihte alınan tek yanlı bir kararla Kudüs'e (557.000) nakledildi; ancak yabancı elçiliklerin hemen tamamı Tel Aviv-Yafa kesiminde kaldı.

I. FİZİKÎ ve BEŞERÎ COĞRAFYA

İsrail toprakları batıda Akdeniz ile doğuda yer kabuğunun en belirgin tektonik çukurlarından Vâdîaraba (Arava) - Gor depresyonu arasında, genişliği en çok 110 km. kadar olan ve yer yer 20 (Tel Aviv'in kuzeyi), hatta 10 kilometreye (güneyde Eilat [Eyle] koridoru) inen bir şerit halinde uzanır; kuzey ve güney uçlar arasındaki mesafe yaklaşık 426 kilometredir. Kuzeyden güneye ve doğudan batıya en çok birkaç saat içinde katedilebilecek küçüklükteki İsrail'de jeolojik yapı ve yüzey şekilleri bakımından başlıca dört birim seçilir. Bunların en belirgini, ülkeyi daha doğudaki eski Arabistan platformundan ayıran tektonik çukurluktur. Taban genişliği 10-30 km. arasında değişen bu çukurluk, güneyde Akabe körfezinin karadaki uzantısı olan Vâdîaraba ile başlar, orta kesiminde Gor ve daha kuzeyde Hule ovaları ile devam eder. Yer yer 1000 metreyi aşan yüksek alanların içine gömülmüş